

Amsterdamse vischcolleges

Het rijke hengelsportverleden van onze hoofdstad

Amsterdam heeft als hoofdstad altijd de positie ingenomen van hengelsportcapitool. Nog steeds heeft deze stad de grootste hengelsportvereniging van Nederland. Dit is echter ook de enige echte HSV die de hoofdstad nu nog telt. Een kleine eeuw geleden huisvestte Amsterdam echter meer dan honderd visclubs. Peter Paul Blommers beschrijft de rijke historie van deze 'Vischcolleges'.

Tekst Peter Paul Blommers **Fotografie** G. ter Beek, Peter Paul Blommers en Bram Bokkers

Al deze visclubs hadden één ding gemeen: ze visten alleen maar op baars. En dat deden ze niet zomaar. Er werd in competitie om belangrijke prijzen gevestigd; en dat met heel veel fanatisme. Zowel de ontstaansgeschiedenis, gebruikte attributen als organisatie waren uniek. Hoewel de vischcolleges nog voor de Tweede Wereldoorlog over hun hoogtepunt heen waren, kwam er pas recentelijk een definitief einde aan het baarsvissen in Amsterdam.

Historie

Al op tekeningen van Rembrandt uit de 17e eeuw zien we afbeeldingen van hengelaars in Amsterdam. Ook op Delftse tegels uit die periode komen we vissers tegen. De Amsterdamse baarsvissers zijn goed te herkennen aan de korte bamboehengel en de fraaie houten wormenbak die aan de broekriem werd bevestigd. Karakteristiek was ook het houten vistonnetje dat met een dikke leren riem over de schouder werd gedragen. In Amsterdam wordt dus al vele eeuwen gevestigd, maar waarom nu specifiek op baars? De belangrijkste reden was dat er gewoon heel veel baars voorkwam. De grachten van Amsterdam, maar ook de polders en kanalen rondom de hoofdstad, zijn van oudsher zeer rijk aan deze vissoort. Baars was dus een logische vis om op te vissen. En natuurlijk was het dan leuk om met je buurman of tegen een ander clubje te vissen en te kijken wie er het meest kon vangen. Zo ontwikkelde zich gaandeweg de wedstrijdvisserij. En dat werd de motor achter de oprichting van de vele vischcolleges die na 1890 het levenslicht zagen.

Bloeiend verenigingsleven

Het verenigingsleven nam aan het eind van de 19e eeuw een grote vlucht. Voetbalclubs werden opgericht, maar ook schermverenigingen, kaartclubs, toneelverenigingen en ga zo maar door. De samenleving ontwikkelde zich verder en er was blijkbaar behoefte aan ontspanning en het met elkaar beleven van die vrije tijd. De visclubs bleven niet achter. Rond 1890 waren er in Amsterdam al zo'n 25 baarsvisclubs actief. Probleem is wel dat er bijzonder weinig documentatie over terug is te vinden. We moeten het dus vooral doen met advertenties over aankondigde of juist verviste viswedstrijden in Amsterdamse kranten. En vanaf 1898 met wat berichten in het blad *Piscicultura*: een tweeweekelijks blad voor de beroepsvisserij in het zoete water en viskwekers, waar echter ook hengelaars hun berichtjes in mochten plaatsen. Later zou dit het eerste hengelsportblad van Nederland worden.

De eerste vischcolleges

Hoe zag zo'n viscollege eruit? Een college had meestal tussen de tien en twintig leden. Zelfs voor zo'n klein clubje ging het er heel voornaam aan toe. Er was een bestuur met een voorzitter, secretaris en penningmeester, maar ook commissarissen en benoemde wedstrijd-surveillanten en banierdragers. Wekelijks werd er vergaderd en daarvan de notulen bijgehouden. Elk college had een eigen verenigingsembleem (bijvoorbeeld een vismandje of twee gekruiste hengels) dat stond afgebeeld op het vaandel en terugkwam in het insigne. Dat insigne moest elk lid tijdens wedstrijden

Een vischcollege op weg naar het water.

op het revers van de jas dragen. Het klein lauwerkransje van ongeveer drie centimeter groot werd aan een zwart/rood lintje – de kleuren van Amsterdam – gedragen. Het clublokaal was steevast een café in de buurt, waar de heren wekelijks samenkwamen onder het genot van een stevige borrel!

Vaandels en namen

In het café hing het vaak schitterende Verenigingsvaandel, waar kosten noch moeite voor waren gespaard. Naast het vaandel hing de prijzenkast, waar de behaalde trofeeën van de club in werden tentoongesteld. Bij grote wedstrijden ging het vaandel – waar dan de belangrijkste prijzen uit de prijzenkast op waren gespeld – zelfs mee naar het water.

De eerste vischcolleges van Amsterdam hadden prachtige namen die iets zeiden over de verbondenheid van de leden onderling: 'VC de Vriendenkring', 'Vischcollege De Broederband' of 'Door Onderling Vereend' (DOV). De naam kon ook te maken hebben met het doel: 'De Edele Baars', 'De Gouden Baars' of een meer bescheiden 'De Hoop'. Andere colleges kozen hun buurt als naam voor de club: 'de Anjelier' (Anjelijsstraat), 'Oostenburg' en 'De Koning' uit de Koningstraat zijn daar voorbeelden van. Het aantal colleges breidt zich na 1900 sterk uit en groeit tussen 1890 en 1920 naar ver boven de honderd verschillende clubs.

Nationale Hengelaars Bond

De groei was vooral te danken aan de in 1901 opgerichte Nationale Hengelaars Bond, die was gevestigd in hartje Amsterdam. Deze bond bestond uitsluitend uit baarsvis-sers en organiseerde en coördineerde de onderlinge wedstrijden. Om de wedstrijden zo interessant en groots mogelijk te maken – een grotere opkomst betekende hogere inkomsten en mooiere prijzen – spoorde zij hengelaars aan zich te verenigen in colleges en lid te worden van de bond. Naarmate meer clubs werden opgericht en zich aansloten, nam de prijzentaal ook in betekenis toe. De aanplakbiljetten op ruiten van winkels en cafés die repten over de te winnen 'belangrijke huishoudelijke artikelen (denk aan een primitieve 'wasmesjien') of zilveren medailles, waren natuurlijk ook een belangrijke stimulus om een clubje op te richten en voor het grote succes te gaan. Toch werd de Nationale Hengelaars Bond uiteindelijk niet veel groter dan 400 leden.

Algemeene Hengelaars Bond

In 1906 werd vervolgens de landelijke Algemeene Hengelaars Bond (AHB, voorganger van de NVVS en het huidige Sportvisserij Nederland) opgericht die de Nationale meteen inlijfde. De motivatie voor de oprichting van de Algemeene bleek echter een hele andere te zijn dan het bevorderen van wedstrijdvisserij op baars. De AHB wilde hengelaars verenigen om tegenwicht te bieden aan de ➤

Menig vischcollege had een eigen café.

nieuwe, aangekondigde visserijwet die in 1907 van start moest gaan. Daarin werd de beroepsvisserij sterk bevoordeeld ten opzichte van de sportvissers. Sterker nog: de AHB wilde er zijn voor fatsoenlijke hengelaars – en dat was het wedstrijdvisseren in Amsterdam volgens haar zeker niet. Wedstrijdvisseren waren voor de AHB synoniem met drankmisbruik en onfatsoen. Dat had natuurlijk zijn oorsprong in het clublokaal van de baarscolleges: het café. Maar AHB of niet, de wedstrijden bleven en groeiden zelfs in aantal. Een bond voor de Baarsvissers was er echter niet meer. En die was wel nodig om wedstrijden te kunnen organiseren.

Nog meer bonden

Daarom werd in 1914 een nieuwe Amsterdamse Bond opgericht: De Centrale Collegiale Commissie. Deze bond organiseerde veel Amsterdamse baarswedstrijden met steeds grotere prijzen. Nu kwam de groei van het aantal colleges pas echt op gang: in 1920 telde de bond zo'n zestig aangesloten clubs. Overigens waren er nog veel meer baarscolleges, maar deze weigerden zich aan te sluiten en visten in 'onderlingen' tegen elkaar. Zo hoefden deze colleges geen extra contributieafdracht aan een bond over te maken. Het groeiende contact tussen deze niet aangesloten clubs resulteerde uiteindelijk toch in de oprichting van een tweede bond van baarsvissers: in 1921 werd de Bond van Vrijstaande Hengelaar opgericht. Het zou tot 1934 duren voor beide Bonden fuseerden in de

N.C.C.B.V.D.H.: De Nederlandsche Centrale Collegiale Bond van de Hengelsport. Dat klinkt niet als een echt lekker geslaagde fusie, maar deze bond hield het uiteindelijk toch nog vele jaren vol en organiseerde tal van baarswedstrijden.

In weer en wind

Die wedstrijden werden tijdens het visseizoen wekelijks of tweewekelijks en in weer en wind gevestigd. Bijna altijd op zondag, omdat de zaterdag toen voor iedereen nog een werkdag was. Er werd om half zeven 's ochtends verzameld in het café, daar werd koffie (of een borrel) gedronken en geloot wie op welke plek mocht beginnen. Alleen baars telde mee voor de uitslag. Elke gevangen baars, hoe klein ook, betekende een punt. De winnaar werd het college met de meeste gevangen baarsen. Extra prijzen waren er ook. De individuele visser met de meeste gevangen baarsen werd Held van de Dag. Ook voor degene met de meeste pech of de minste baarsen was er een prijs. Die werd, in onvervalst Amsterdams, de Sijmle van de Dag en kreeg ook daarvoor een wat bescheidener medaille! Een extra prijs was er voor de visser met de grootste baars.

De uitrusting

Naast de hengel en het tuigje waren vier andere attributen onlosmakelijk met de baarscollegevisser verbonden. Om te beginnen was dat de wormenbak. Dit is niets anders dan een houten kistje waarin de mestpieren werden ➤

Van boven naar beneden:

Het baarstonnetje werd met een leren riem over de schouder gedragen.
De mooiste Amsterdamse tuigenplankjes werden van mahoniehout gemaakt.
De houten wormenbakken waren kunstwerken op zich.

De kunst van het baarzen

Succesvol baarsvisser werd je niet zomaar. In de tachtiger jaren, toen er nog een stuk of vijf colleges actief waren in Amsterdam, was ik zelf een aantal jaren actief lid van de Zwarte Schapen. Dit was een vlak na de oorlog opgerichte club van zeer ervaren baarsvissers – op mij na dan, ik had tot dan vooral andere vissoorten bevestigd. Mijn eerste wedstrijd kan ik me nog goed herinneren. Vlak bij Vinkeveen stonden we met z'n tien aan een kanaaltje. Vol zelfvertrouwen dacht ik mijn buurmannen er wel even uit te vissen, maar het werd een onvergetelijke ervaring. We stonden naast elkaar, gebruikten exact hetzelfde tuigje en visten met dezelfde soort mestpier; maar waar mijn opponent Wim achter elkaar bleef vangen, liep ik al snel tientallen baarsjes achter. En dat in twintig minuten tijd!

Later begreep ik hoe dat kwam. Omdat alle baars telt en er meestal veel meer (erg) kleine baarsjes rondzwemmen dan grote, is het de kunst om juist die kleintjes van vijf of zes centimeter te vangen. Daarbij is de beweging van het aas op de haak cruciaal. Allereerst vis je het beste met een centimeter lang stukje van een klein mestpiertje. Je neemt daarvoor de kop van de worm. Vervolgens moet dat wormpje precies op de juiste manier door de visser tot leven worden gewekt. En dat is ervaring. Doe je dit te snel of beweeg je het wormpje te veel, dan schrikt het baarsje en houdt ie het meestal voor gezien. Zorg je echter voor te weinig actie, dan wek je per definitie niet de aandacht van de in hinderlaag liggende baarsjes!

Baarsvissen is een heel actieve visserij. Ieder stukje kant wordt uitgekamd om de baars te verleiden. Omdat er vooral vlak onder de kant wordt gepeuterd, werd een kort bamboehengeltje gebruikt. Belangrijk was ook een zeer dunne lijn – vroeger van silk, later van nylon – en ragfijne dobbertjes gemaakt van de schacht van duivenveertjes. Die werden in serie achter elkaar op de lijn gemonteerd. Tijdens wedstrijden mocht alleen worden gevestigd met een mestpier, andere wormen waren verboden. Buiten wedstrijdverband waren steurkrabben, die toen nog volop in en rond Amsterdam voorkwamen, een zeer goed aas voor baars. Deze werden niet in een houten wormenbak vervoerd, maar in een rieten krabbenbak. Deze werd ook aan de broekriem bevestigd.

Bij grote wedstrijden ging het vaandel mee naar het water.

Op Delftse tegels uit de 17e eeuw staan als sportvissers afgebeeld

vervoerd. Aan de achterkant is de bak voorzien van twee koperen draagbeugeltjes zodat deze aan de broekriem kon worden gedragen. Zo had de baarsvisser zijn wormen altijd onder handbereik. Bij deze actieve visserij was er tijdens de wedstrijd immers geen tijd te verliezen.

Naast de wormenbak had een beetje baarsvisser een zogenaamd baarstonnetje. Dit was eigenlijk een emmertje dat voor de helft werd gevuld met water. Tijdens de wedstrijd werden de gevangen baarsjes daar in bewaard totdat ze konden worden geteld of gemeten.

Aan de andere schouder hing, ook aan een leren riem, een rieten vismandje: de baarsmand. Hier gingen de boterhammen, de borrel en een paar glaasjes in. Hollandse vismandjes hebben in tegenstelling tot die in de ons omringende landen altijd een houten deksel en zijn ter decoratie voorzien van een koperen of zilveren baars.

De tuigenplank is het vierde en laatste gebruiksvoorwerp van de baarsvisser. Daar werd na het vissen het baars-tuigje op gewikkeld zodat het niet in de war kon raken. Ook echt iets typisch Hollands en heel anders vormgegeven dan de vuren houten tuigenplankjes uit de rest van Nederland of het buitenland. De mooiste Amsterdamse tuigenplankjes zijn gemaakt van mahoniehout en, als je hem van de zijkant bekijkt, uitgezaagd in de vorm van een 'C' of een 'S'. Echt Amsterdams vakwerk.

Bloei en renaissance

Gemeten naar het aantal colleges was het baarsvissen in Amsterdam tussen 1915 en 1935 op zijn top. De grootste wedstrijden werden ook in die periode vervist. Daarna was de impact van de oorlog zeer duidelijk voelbaar. Zo ben ik in het bezit van een notulenboek van een college uit Amsterdam-Oost, waarin wordt beschreven hoe het ene na het andere Joodse lid verdween. Na de oorlog lijkt de Bond van Baarsvissers in Amsterdam stuurloos en is men niet goed bij machte de draad weer op te pakken en wedstrijden te organiseren. De rol van wedstrijdorganisator werd vervolgens een aantal jaren vanuit Haarlem vervuld door de Haarlemse Hengelaars Bond. Deze bond herbergde ook een paar baarsclubs en manifesteerde zich actief. Begin vijftiger jaren was Amsterdam weer wat beter georganiseerd en vonden de wedstrijden weer vanuit de

hoofdstad plaats. De Amsterdamse Bond werd omgedoopt in Bond van Sportvissers en er zat weer structuur in het wedstrijdprogramma. Zelfs de Eensgezindheidsbeker, een klassieker uit vroeger tijden, werd van stal gehaald en opnieuw vervist.

Ondergang

Het aantal colleges was toentertijd echter al sterk terug gelopen. In de zestiger jaren waren er nog ongeveer vijftien over. Het bleek vooral moeilijk om jonge leden te werven voor deze specifieke visserij, zodat het baarsvissen vergrijsde. Op oude ledenlijsten uit begin jaren '70 zien we dat veel leden nog een geboortedatum hadden uit de 19e eeuw! Later vetrokken veel Amsterdammers naar Lelystad, Purmerend en Almere en kwam er een eind aan de oude volksbuurten op de Oostelijke Eilanden, in Amsterdam-Oost en de Jordaan. Dit waren van oudsher echte bolwerken van de Amsterdamse viscolleges. De oudste visclub van Nederland, De Hoop – opgericht in 1894 – stopte er in 2005 mee. Deze club telde toen nog vijf leden die behoorlijk op leeftijd waren, maar die ook nog af en toe tegen elkaar visten met hetzelfde fanatisme van hun broeders een eeuw eerder. Viscollege de Grondel was toen al weg en De Edele Baars inmiddels ook opgedoekt. In 2009 stopte het allerlaatste Amsterdamse College, De Jonge Visscher, er eveneens mee. Deze club uit 1902 was nog in het bezit van de belangrijkste oude rekwisieten (verenigingsvaandel, prijzenkast) en sloot een tijdperk van 107 jaar clubhistorie af. Daarmee verdween een prachtig stuk Amsterdamse cultuur.

V

Zelf op baars vischen

Hoewel de Amsterdamse Vischcolleges verleden tijd zijn, wordt er in de kop van Noord-Holland nog steeds in competitieverband op baars gevist. De verenigingscultuur is weliswaar verschillend, maar het vissen nagenoeg hetzelfde. In de buurt van Kolhorn, Schagen of Anna Paulowna kun je het nog meemaken: een rij van een stuk of twintig baarsvissers langs de kant van een wetering, half in de mist, op zondagmorgen vroeg. Je waant je dan honderd jaar terug in de tijd van de Amsterdamse Vischcolleges.

Over de auteur

Peter Paul Blommers heeft een eigen hengelsportmuseum met een unieke collectie materiaal en documentatie van en over de Amsterdamse Viscolleges. Daarnaast zal hij in 2013 een boek publiceren over de geschiedenis van de Nederlandse hengelsport.

